

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Paweł Kołodziejcki

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale Prokuratora del. do Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza,
w sprawie R. S. i P. B. skazanych z art. 286 § 1 k.k. i.in.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 19 maja 2023 r.,
kasacji, wniesionych przez obrońców skazanych
od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi
z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt V Ka 1169/19
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi
z dnia 20 maja 2019 r., sygn. akt III K 837/18,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym;**

**2. zwraca oskarżonemu R. S. uiszczoną opłatę od kasacji w
kwocie 450 (czterysta pięćdziesiąt) zł.**

UZASADNIENIE

P.B. i R.S. zostali oskarżeni o to, że w okresie od 24 lutego 2017 r. do 11 lipca 2017 r. w Ł., działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wspólnie i w porozumieniu z nieustalonym sprawcą, co do którego wyłączono materiały do odrębnego prowadzenia, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej - wyłudzenia nienależnego odszkodowania, usiłowali doprowadzić P. S.A. do niekorzystnego rozporządzenia własnym mieniem w kwocie 38.732.49 zł po uprzednim wprowadzeniu jego przedstawiciela w błąd co do rozmiaru i rodzaju uszkodzeń, jakich doznał pojazd marki J. o nr rej. [...] w kolizji mającej miejsce w dniu 24 lutego 2017 r. oraz co do jej przebiegu, jednakże zamierzonego celu nie osiągnęli z uwagi na to, że P. S.A. odmówił wypłaty odszkodowania oraz doprowadzili P. S.A. do niekorzystnego rozporządzenia własnym mieniem w kwocie 3.267.66 zł po uprzednim wprowadzeniu jego przedstawiciela w błąd co do rozmiaru i rodzaju uszkodzeń, jakich doznał pojazd marki P. o nr rej. [...] w kolizji mającej miejsce w dniu 24 lutego 2017 r. oraz co do jej przebiegu, tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. i art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Wyrokiem z dnia 20 maja 2019 r., sygn. akt III K 837/18, Sąd Rejonowy dla Łodzi - Widzewa w Łodzi uznał oskarżonych P.B. i R.S. za winnych dokonania zarzucanego im czynu, wyczerpującego dyspozycję art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. i art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzył oskarżonym:

1. P. B. karę 10 (dziesięciu) miesięcy pozbawienia wolności;
2. R.S. karę 10 (dziesięciu) miesięcy pozbawienia wolności.

Wyrok zawiera również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu.

Po rozpoznaniu apelacji wywiedzionych od tego orzeczenia przez obrońców oskarżonych, którzy zaskarżyli je w całości oraz pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, który kwestionując brak rozstrzygnięcia o środku kompensacyjnym zaskarżył to orzeczenie w części, wyrokiem z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt V Ka 1169/19, Sąd Okręgowy w Łodzi zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że wyeliminował z jego opisu sformułowanie „wspólnie i w porozumieniu z nieustalonym sprawcą co do którego wyłączono materiały do odrębnego prowadzenia”, a w pozostałej części utrzymał zaskarżony wyrok w mocy. Wyrok zawiera również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu.

Od powyższego wyroku kasacje wywiedli obrońcy oskarżonych.

Obrońca oskarżonego P.B. zaskarżył wyrok sądu odwoławczego w całości zarzucając mu obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia tj. art. 7 w zw. 410 k.p.k., 433 § 2 k.p.k. i 457 § 3 k.p.k., 366 § 1 i 2 k.p.k. przez dokonanie oceny dowodów w sposób dowolny i sprzeczny z zasadami prawidłowego rozumowania oraz wskazaniem wiedzy i doświadczenia życiowego, nierzetelne przeprowadzenie niezbędnych dowodów i niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności sprawy, konsekwencją czego były błędy w ustaleniach faktycznych, a przede wszystkim obraza prawa materialnego polegająca na uznaniu, że:

1. oskarżony P.B. zrealizował znamiona czynu z art. 286 k.k. zarówno w przypadku usiłowania jak i dokonania tego czynu oraz działał w warunkach czynu ciągłego (art. 12 k.k.),
2. oskarżony P.B. działał wspólnie i w porozumieniu z oskarżonym R. S.,
3. oskarżony P.B. działał z zamiarem bezpośrednim,
4. uszkodzenia zgłoszone w rozmowie telefonicznej ubezpieczycielowi w dniu 25.02.2017 r. przez oskarżonego P.B. zaistniałe w samochodzie m-ki P. o nr rej [...] nie mogły powstać w wyniku kolizji z dnia 24.02.2017 r. na ul. [...] w Ł.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Obrońca oskarżonego R.S. zaskarżył wyrok w całości zarzucając mu:

A. naruszenie przepisów prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia tj.:

1. art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez dowolne, a nie swobodne dokonanie oceny materiału dowodowego polegające na:
  - stwierdzeniu, że jeżeli z opinii biegłego wynika, że nie wszystkie uszkodzenia podane przez oskarżonego w toku postępowania likwidacyjnego szkody nie mogły powstać w okolicznościach podanych przez oskarżonego, to wnioskować należy, że kolizja drogowa została z oskarżonym P. B. upozorowana, podczas gdy z materiału dowodowego zebranego w sprawie nie można wywieść takiego wniosku,
  - sam fakt zgłoszenia szkody przez oskarżonego R.S. w związku ze zdarzeniem z dnia 24 lutego 2017 r. oraz fakt niepokrywania się uszkodzeń na pojeździe marki J.

z uszkodzeniami pojazdu marki P. wystarczy aby uznać, że ww. osoby działały wspólnie i w porozumieniu, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy w żadnym stopniu nie wskazywał na fakt, że ww. przed kolizją, a nawet po jej zaistnieniu poznali się czy nawiązały jakiekolwiek choćby dorozumiane porozumienie w przedmiocie uzyskania odszkodowania, pominięcie wniosków biegłego sądowego P. K. w zakresie w jakim wskazywał, że nie można wykluczyć, iż część uszkodzeń na pojeździe mogło powstać w związku ze zderzeniem się obu pojazdów,

2. art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. przez przypisanie stanowisku procesowemu skazanego R.S., w którym zmienił on treść wyjaśnień, negatywnych dla niego skutków (przedstawionych przez Sąd Odwoławczy jako dostosowaną do zmieniających się okoliczności) oraz dowolną, a nie swobodną ocenę dowodów, sprowadzającą się do rozstrzygnięcia niedających się usunąć wątpliwości na niekorzyść oskarżonego, w sytuacji gdy z zasady swobodnej oceny dowodów można wywieść wnioski odmienne od tych zawartych w orzeczeniu, które - bez żadnych podstaw - doprowadziły do przypisania oskarżonemu czynu polegającego na upozorowaniu zaistniałej sytuacji drogowej, wskazujące na możliwość ustalenia zamiaru sprawcy jedynie na podstawie wyjaśnień oskarżonego oraz ustaleń biegłych, podczas gdy rozumowanie sądu opierało się wyłącznie na bezzasadnych domniemaniach co do zamiaru oskarżonego,

3. art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w zw. z art. 456 k.p.k. przez niezasadne utrzymanie w mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, w którym nie wykazano zamiaru bezpośredniego bądź ewentualnego w popełnieniu czynów polegających na wykorzystaniu zaistniałej sytuacji drogowej i nie ustalono, czy skazany mógł tych zdarzeń uniknąć poruszając się zgodnie z przepisami ruchu drogowego.

B. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na jego treść i przyjęcie, że:

1. oskarżony popełnił przestępstwo oszustwa z art. 286 k.k., chociaż zgodnie z treścią opisu czynu przypisanego, wcale nic wynika, że jego zachowanie polegało na wprowadzeniu w błąd kogokolwiek, albo na wyzyskaniu błędu lub

- niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, a więc w opisie czynu brak jest ustawowych znamion przestępstwa,
2. oskarżony R.S. działał z zamiarem bezpośrednim, tj. świadomie, podczas gdy nie planował on użycia określonego sposobu działania, a w trakcie toczącego się postępowania nie wykazano za pomocą jakiegokolwiek dowodu, leżącego po stronie oskarżonego, zamiaru jego popełnienia, co wobec braku owego ustawowego znamienia czynu zabronionego opisanego w art. 286 § 1 k.k., winno skutkować uniewinnieniem oskarżonego,
  3. oskarżony R.S. działał wspólnie i w porozumieniu z P. B. i na podstawie uprzednich ustaleń obydwaj oskarżeni podali ubezpieczycielowi zgodne stanowisko, co do okoliczności zdarzenia, odpowiedzialności za nie oraz co do uszkodzeń każdego z pojazdów, podczas gdy nie udowodniono w żaden sposób, by oskarżeni się wcześniej znali, kontaktowali i by cokolwiek ustalali - nadto ustalenia te pozostają w oczywistej sprzeczności ze spójnymi, logicznymi wyjaśnieniami oskarżonych.

Podnosząc powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej tego oskarżonego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasacje prokurator wniósł o ich oddalenie jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacje okazały się skuteczne, gdyż ich wniesienie wywołało konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W postępowaniu przed sądem II instancji doszło bowiem do zaistnienia uchybienia, wskazanego w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., w postaci nienależytej obsady sądu. Organ *ad quem* orzekał bowiem na rozprawie apelacyjnej w składzie trzyosobowym.

Rozwijając ten wątek wskazać wypada, że przedmiotowej sprawie postępowanie przygotowawcze było prowadzone i zakończyło się w formie dochodzenia (k. 244, 683, 701). Była to przy tym prawidłowa forma postępowania przygotowawczego (art. 325b § 1 pkt 3 k.p.k.). W tej sytuacji Sąd Okręgowy powinien orzekać na rozprawie odwoławczej w składzie jednoosobowym. Przepis art. 449 § 2

k.p.k. wyraźnie stanowi bowiem, że jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia oraz w sprawach z oskarżenia prywatnego, sąd odwoławczy orzeka na rozprawie jednoosobowo, chyba że zaskarżone orzeczenie sąd pierwszej instancji wydał w innym składzie niż w składzie jednego sędziego. Należy przy tym podkreślić, że powyższy przepis, w przeciwieństwie do jego poprzedniego brzmienia (obowiązującego do dnia 4 października 2019 r.), nie przewiduje możliwości poszerzenia ww. składu na podstawie decyzji prezesa sądu czy sądu. Jest też oczywiste, że możliwości takiej nie stwarza art. 30 § 2 k.p.k. Przepis ten dotyczy bowiem posiedzenia, a nie rozprawy odwoławczej, na której sąd, co do zasady, orzeka w składzie trzech sędziów (art. 29 § 1 k.p.k.). Regulacja z art. 449 § 2 k.p.k. statuuje właśnie wyjątek od tej reguły. Z tej też przyczyny żadnego znaczenia dla oceny zaistniałej w niniejszym postępowaniu sytuacji procesowej, związanej z rozpoznaniem sprawy na rozprawie odwoławczej w składzie trzyosobowym, nie mogło mieć wydanie przez Sąd Okręgowy, na rozprawie odwoławczej przeprowadzonej w dniu 18 października 2019 r. postanowienia o rozpoznaniu sprawy w składzie trzech sędziów w oparciu o art. 30 § 2 k.p.k.

W zaistniałym w niniejszej sprawie układzie sytuacyjnym, możliwości rozpoznania sprawy w składzie trzech sędziów, nie można było wywodzić także z treści art. 9 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1694), który stanowi, że *jeżeli na podstawie przepisów niniejszej ustawy nastąpiła zmiana właściwości lub składu sądu, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji orzeka sąd dotychczas właściwy lub w dotychczasowym składzie*. Zwrot „nastąpiła zmiana składu sądu” nie jest równoznaczny ze zwrotem „nastąpiła zmiana przepisów o składzie sądu”. Oznacza to, że jeśli do dnia 4 października 2019 r. prezes sądu lub sąd odwoławczy nie skorzystali z możliwości wydania decyzji procesowej o rozpoznaniu sprawy na rozprawie odwoławczej w składzie trzech sędziów w oparciu o art. 449 § 2 k.p.k. w poprzednio obowiązującym brzmieniu, po wejściu w życie noweli z dnia 19 lipca 2019 r. nie mogli już tego uczynić, a sąd odwoławczy zobowiązany był do orzekania na rozprawie odwoławczej w składzie jednoosobowym. Jak wynika zaś z zarządzenia Przewodniczącego V Wydziału Karnego Odwoławczego Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 26 lipca 2019 r. oraz z zarządzeń

o wyznaczeniu rozprawy apelacyjnej z dnia 13 września 2019 r., które nie zostały w późniejszym okresie zmodyfikowane, sąd odwoławczy miał rozpoznać tę sprawę na rozprawie właśnie w składzie jednoosobowym (k. 829, 832, 833). Wątpliwości, co do braku możliwości odwołania się do art. 449 § 2 k.p.k., jako do podstawy wydania decyzji procesowej o rozpoznaniu sprawy przez sąd odwoławczy na rozprawie w składzie kolegiальnym, nie miał również Sąd Okręgowy. Organ ten, wydając na rozprawie odwoławczej w dniu 18 października 2019 r. postanowienie o rozpoznaniu sprawy ze względu na szczególną jej zawartość w składzie trzech sędziów, nie odwołał się bowiem do treści art. 449 § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 4 października 2019 r., ale do art. 30 § 2 k.p.k. (k. 838). Powyższy „zabieg”, jak wskazano wyżej, nie mógł jednak okazać się skuteczny. Przepis art. 30 § 2 k.p.k. nie statuuje bowiem uprawnienia sądu do wydania decyzji procesowej modyfikującej skład sądu odwoławczego orzekającego na rozprawie, ale przyznaje prezesowi sądu uprawnienie do wydania zarządzenia o rozpoznaniu sprawy w składzie trzyosobowym przez sąd odwoławczy orzekający na posiedzeniu.

Sytuacja zaś, w której sąd orzeka w składzie trzyosobowym mimo obowiązku orzekania w składzie jednoosobowym, zgodnie z dominującym w judykaturze i doktrynie poglądem, stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., V KK 416/21, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2021 r., IV KK 214/20 i powołane tam poglądy doktryny).

W tym stanie rzeczy, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Z uwagi na fakt, że wspomniane orzeczenie było dotknięte wadą stanowiącą bezwzględną przyczynę odwoławczą, Sąd Najwyższy uznał, że rozpoznanie zarzutów podniesionych w kasacjach byłoby przedwczesne i w konsekwencji pozostawił je poza zakresem swojego rozpoznania (art. 518 k.p.k. w zw. z art. 436 k.p.k.). Na zawartą w nadzwyczajnych środkach zaskarżenia argumentację zwróci natomiast uwagę sąd odwoławczy przy ponownym przeprowadzaniu kontroli instancyjnej.

Kierując się powyższą argumentacją, orzeczono jak w części dyspozytywnej wyroku.

O zwrocie oskarżonemu R. S. opłaty od kasacji orzeczono na podstawie art. 527 § 4 k.p.k.

(M.K.)

[ł.n]